

Nivalan paikallisyksikön
maatalouslomittajat
ja lomaohjaajat

LAUSUNTO

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

14-06-2017

STM 044:00/2016

Sosiaali- ja terveysministeriö
Kirsi Varhila
Annika Juurikko

8.6.2017

Viite: STM 044:00/2016 hallituksen esitysluonnos lomitusjärjestelmien uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Me allekirjoittaneet Nivalan lomatoimen paikallisyksikön maatalouslomittajat ja lomaohjaajat lausumme viitteessä mainitusta hallituksen esitysluonnoksesta seuraavaa:

Yleistä:

Kokonaisuutena lakiehdotus on selkeä, johdonmukainen ja toteutuessaan vähentäisi lomitusten järjestämiseen liittyvää byrokratiaa. Laki palvelisi yhdenmukaisten käytäntöjen toteutumista lomayksiköissä ja vähentäisi huomattavasti maatalousyrittäjien eriarvoisuutta. Ehdotukseen sisältyy myös ongelmallisia elementtejä, joista eniten huolta aiheuttaa kotieläinyksiköihin perustuva työajan laskentakaava. Tilakohtainen vuosilomaoikeus toisi lomittajan työhön lisää vastuuta ja entistä vaativampia ammattitaitovaatimuksia, jotka kuitenkin koetaan positiivisena haasteena ja ammatillisen kehittymisen mahdollisuutena. Lomittajien työn kokoaikaisuutta laki saattaisi myös tukea, mutta vaatisi toisaalta lomaohjaajien suunnittelukäytäntöihin uusia toimintatapoja. Muun elinkeinoverotuksen piirissä olevien tilojen saaminen maakunnallisen lomituksen piiriin on myös positiivinen uutinen! Muuhun kuin kasvatustoimintaan keskittyneiden hevostilojen putoamista pois lomituspalveluiden piiristä sen sijaan pidämme harmillisena.

Näkemyksemme mukaan lomituspalveluiden jatkuvuus motivoituneen ja ammattitaitoisen henkilöstön turvin taataan parhaiten maakunnan järjestämänä toimintana.

Tilakohtainen vuosilomaoikeus

Lomittajan työn haasteena ovat muun muassa hyvät sosiaaliset taidot. Taidoista riippumatta lomittajan työssä kohdataan liian usein suoranaista työpaikkakiusaamista. Työn henkiset vaatimukset ja työskentely ilman työyhteisön päivittäistä tukea koetaan tietyillä tiloilla erittäin raskaina. Tilakohtainen vuosilomaoikeus parantaisi lomittajien työhyvinvointia merkittävästi näiltä osin, ja toisi sitä toivottua työkavereiden tukea nykyistä enemmän jokapäiväiseen työhön.

31 päivän vuosilomaoikeus tasoittaisi lomitustöiden vähenemistä, joka väistämättä on seurauksena tilakohtaiseen lomaoikeuteen siirtymisestä. Entistä suurempi vastuu koko karjan hyvinvoinnista ja tuotannosta toisi lisähaastetta lomitukseen, mutta olisi toisaalta tervetullut oppimistilaisuus. Tilakohtaista perehdytystä ja lisäkoulutusta tarvittaisiin todennäköisesti nykyistä enemmän.

Valitettavasti edelleenkin löytyy niitä tiloja, joilla molemmat yrittäjät pitävät tällä hetkellä 52 päivää vuosilomaa. Tämä "kaksoislomailu" asettaa lomittajat erittäin vaikeaan asemaan: jos kerrot tilanteesta lomatoimistolle, et enää ole tervetullut lomittaja kyseiselle tilalle. Jos kerrot useamman tilan kaksoislomailusta, työkohteesi vähenevät vielä enemmän ja pian olet osa-aikaistamisen kynnyksellä. Kaksoislomien hiljainen hyväksyntä toisaalta merkitsee enemmän töitä lomittajille, mutta toisaalta vaatii erittäin kiireistä työtahtia ja toisinaan ilmaisen työn tekoa. Tilakohtainen vuosilomaoikeus poistaisi tämän ongelman vuosilomalomitusten osalta kokonaan ja asettaisi yksinyrittäjät ja useamman yrittäjän tilat lähtökohtaisesti samanarvoiseen asemaan.

Työvuoroluetteloiden suunnitteluun tilakohtainen lomaoikeus toisi jonkin verran vanhojen toimintatapojen tarkistamista. Yhteistyötä tulisi lisätä ja osittain siirtyä tiimityöskentelyyn. Palapelivertaus kuvaisi parhaiten tulevaa tilannetta; jos nyt rakennetaan sadan palan palapeliä, jatkossa rakennettaisiin viidensadan palan palapeliä. Alaisten määrä yhtä lomaohjaajaa kohti ei voisi olla yhtä suuri kuin se tällä hetkellä on, joten hallinnon henkilötyövuosiin suunnitellut säästöt eivät välttämättä toteutuisi sen suuruusina kuin työryhmä on laskenut. Toisaalta lomaohjaajien alaisten määrä vaihtelee eri lomayksiköissä, jopa lomayksiköiden sisällä. Lomaohjaajien työssä jaksamista olisi syytä tarkastella maakuntiin siirryttäessä ja määritellä lakimuutoksen yhteydessä suositeltava alaisten määrä yhtä lomaohjaajaa kohti, esim. 20-25.

Kokonaisuutena tilakohtainen vuosilomaoikeus olisi kuitenkin vahvasti plus-merkkinen uudistus! Näkisimme sen myös mahdollistavan keinovalikoimasta parhaiten kokoaikaisten työpaikkojen säilymisen ja niiden lisäämisen. Toivoisimme kuitenkin, että tilakohtaista vuosilomaoikeutta harkittaisiin vielä yhteisomistuksessa olevien tilojen kohdalla. Olisi oikeudenmukaisempaa, jos eri ruokakuntiin kuuluvat yrittäjät voisivat pitää lomansa eri aikaan.

Työajan laskenta

Pelkästään kotieläinyksiköihin perustuva työajan laskenta ei toimi. Kaavamainen laskentamalli ei ole suoraan sovellettavissa työhön, jossa jo lähtökohtaisesti yksikään päivä ei ole samanlainen. Paikallisyksikössämme on kokeiltu kaavan käyttöä tuotantosuunnaltaan erilaisiin ja erikokoisiin tiloihin. Yhteenvetona voi sanoa, että kaava osuu lähelle oikeaa robottinavetoiden, emakkosikaloiden (60-70 emakkoa) ja suhteellisen pienien (noin 20 lypsävää lehmää), koneellistettujen parsinavetoiden kohdalla. Suurin poikkeama saadaan lihakarjatiloilta, joista esimerkkinä 320 naudatan tila, jonka yksi lomittaja hoitaa tällä hetkellä 6 tunnissa. Kaava antaa tälle tilalle 13 tunnin ja 18 minuutin työajan!

Päivittäisiin ja viikoittaisiin kotieläinten hoitotöihin käytettävä aika vaihtelee tälläkin hetkellä. Vaihtelua voivat aiheuttaa tilanteet, joita pystytään ennakoimaan (esim. kesäaikainen lehmien laidunnus, tilan työtavat) ja tilanteet, joihin ei ennakolta voi varautua (esim. eläinten sairastaminen, poikimiset etuajassa tai yliajalla, laitteiden rikkoutuminen...) Elävien eläinten kanssa työskentelyyn käytettävää aikaa ei täydellisesti voi alistaa matematiikalla ratkaistavaksi!

Lomittajien fyysiset ja kognitiiviset ominaisuudet vaikuttavat myös paljon eläinten hoitoaikaan. Näitä ominaisuuksia ovat mm. ikä, fyysinen kunto, oppimiskyky, rutiinien muodostumiseen vaadittava aika, kyky tehdä havaintoja ja hoitaa perustehtäviä samanaikaisesti, päätöksentekokyvyn nopeus... Lista on pitkä. Jotta eläinyksiköihin perustuvaa laskentamallia voitaisiin toteuttaa täydellisesti, pitäisi lomittajienkin olla kaikilta ominaisuuksiltaan samanlaisia ja kyetä samanlaiseen työsuoritukseen jokaisena työpäivänä.

Ammattitaitoisilla ja kokeneilla lomaohjaajilla, jotka ovat työuransa aikana myös itse tehneet lomitustyötä, on erittäin hyvä ja tarkka käsitys tiloilla vaadittavasta työajasta pelkästään tilan perustietojen ja alaistensa ominaisuuksien tuntemisen perusteella. Kokenut lomaohjaaja ei tarvitse avukseen TTS-manager-ohjelmaa tai muutakaan apuvälinettä mitoittaakseen lomittajan työajan vastaamaan kulloinkin kyseessä olevan tilan tarpeita. Tässä tilanteessa apuvälineiden käyttö ainoastaan hidastaa lomaohjaajan työtä.

Ehdotamme, että lakiehdotusta työajan mitoituksen osalta tarkennettaisiin niin, että kotieläinyksiköihin perustuvan laskentakaavan antaman tuloksen lisäksi lomaohjaajat voisivat käyttää omaa harkintaa tilan lopullisesta työajasta päätettäessä. Laskentakaavan käyttö tukisi hyvin kokemattomampien lomaohjaajien työtä, ja mahdollisuus käyttää omaa harkintaa (esim. 10%) vähentäisi laskentakaavan väistämättä antamia ylityksiä tai alituksia todelliseen tarpeeseen nähden.

Hevostilat

Muiden kuin kasvatustoimintaa harjoittavien hevostilojen putoaminen pois lomituspalveluiden piiristä olisi harmillista. Puhtaasti kasvatustoimintaa harjoittavia hevostiloja on suhteellisen vähän. Hevostiloilla lomittaminen ja yksittäisten hevosten perustarpeista huolehtiminen navettatöiden ohella on tuonut monipuolisuutta lomittajien työn sisältöön. Hevosten käsittelyn kautta voi oppia paljon isojen eläinten kanssa työskentelystä ja saada varmuutta myös muiden tuotantoeläinten hoitoon.

On täysin ymmärrettävää, että verotuloilla ei voida eikä haluta tukea puhtaasti harrastustoimintaa tai toimintaa, jota ei voida pitää alkutuotantona. Hevostalous kaikissa eri muodoissaan on kuitenkin myös tärkeä elinkeino maaseudulla ja osaltaan tukee maaseudun asutusta ja yritystoimintaa tarjoamalla palvelukokonaisuuksia, joilla tuetaan myös ihmisten hyvinvointia (mm. virkistysmahdollisuudet, vammaisratsastus ja erilaiset terapiatoiminnan muodot). Myös hevosten hoito vaatii työtä ympäri vuoden seitsemänä päivänä viikossa. Alueilla, joille on keskittynyt runsaasta hevostaloutta (mm. Ypäjä

ympäristökuntineen), lakiehdotuksen vaikutukset lomittajien työllisyyteen voivat olla merkittäviä; moni lomittaja menettäisi työnsä.

Toivoisimme, että hevostilojen lomaoikeuden rajaamista vain kasvatustoimintaan harkittaisiin uudelleen. Yrittäjät, jotka ansaitsevat elantonsa hevosten avulla tuotettavista palveluista ja joilla ei ole resursseja palkata työvoimaa, ansaitsevat mielestämme jatkossakin lomaoikeuden.

7§ Lisävapaa

Miksi itsejärjestetyn lomitukseen ja maakunnan järjestämän lomitukseen välille on luotu ristiriita lakiehdotuksen 7§:n (lisävapaa) kohdalla? Ei ole oikeudenmukaista, että yrittäjät joutuvat eriarvoiseen asemaan valitsemansa lomituspalvelumuodon osalta. Lakiehdotuksen mukaan maakunnan palveluiden piirissä olevalla maatalousyrittäjällä ei olisi subjektiivista oikeutta lisävapaaan, mutta itsejärjestetyn lomitukseen piirissä olevalla tämä oikeus olisi. Tämä ristiriita vaikuttaa kömpelöltä keinolta tukea epäsuorasti lomitussyrittäjyyden kasvua.

Lisävapaan nosto 120 tunnista 200 tuntiin olisi erittäin positiivinen uudistus. Lisävapaan alempi tuntihinta työpäivän jatkeeksi ostettuna nähdään myös toivottavana.

Lomituspalvelut maakunnan järjestämänä

Toivomme hartaasti, että vuodesta 2019 alkaen lomittajien palkkakuiteissa lukee työnantajan kohdalla Maakunta. Lomittajien siirtyessä liikkeenluovutuksella suoraan maakuntien työntekijöiksi taataan lomituspalveluiden jatkuminen ammattitaitoisen ja motivoituneen työvoiman turvin.

Emme näe, että lomituspalveluiden yhtiöittämisellä saavutettaisiin mitään lisäarvoa. Pikemminkin päinvastoin. Yhtiöittäminen ei toisi mitään uutta palveluiden sisältöön. Kustannussäästöjä voitaisiin saavuttaa lomittajien työehtojen huonontuessa ja palkkojen pudotessa. Mutta tällainen kehitys ei parantaisi palveluiden laatua. Lomitukseen huipputekijät ovat usein moniosaajia, joilla on myös muuta ammatillista koulutusta. Tämä kovin kärki hakeutuisi muihin töihin. Jäljelle jääneiden työmotivaatio ei paranisi palkkatason tippuessa. Lomitus on maatalousyrittäjien sosiaalietuus, joka rahoitetaan verovaroin ja johon yrittäjillä on oikeus. Toiminnan yhtiöittämisen varjolla ei voitaisi tarjota mitään uusia palvelumuotoja, koska reunaehdot toiminnalle tulevat lomituspalvelulaista. Maksullisiin, lomalain ulkopuolisiin palveluihin maatalousyrittäjillä ei tämän hetken taloustilanteessa ole juurikaan varaa eikä minkään muotoinen yritystoiminta voi tarjota niin edullisia palveluja, että maatalousyrittäjät voisivat niitä runsaasti käyttää. Yhtiöittämisellä ei voitaisi nähdäksemme luoda mitään uutta liiketoimintaa tai lisätyöpaikkoja lomitukseen ympärille.

Kustannussäästöt

Maatalousyriyten määrä vähenee vuosi vuodelta. Tilastotietojen mukaan tilojen lukumäärä puolittuu aina kymmenen vuoden aikajänteellä. Samassa suhteessa kulkee

lomittajatyövoiman määrä. Mielestämme tämä luonnollinen rakennekehitys riittää takaamaan toivottavat kustannussäästöt. Hallinnosta voidaan löytää ”löysää” lähinnä lomatoimen johtajien ja väliportaan koordinaattoreiden ja suunnittelijoiden työajan käytöstä. Lomaohjaajat (lomittajien lähiesimiehet) ovat sen sijaan usein ylityöllistettyjä, eivätkä aina ehdi työlistojen laadinnalta ja asiakaspalvelulta hoitaa pakollisia työnjohtokäyntejä lomittajien työpisteillä.

Näkemyksemme mukaan hallintoon suunnitellut kustannussäästöt toteutuisivat parhaiten luonnollisen poistuman, lakiehdotuksen byrokratiaa vähentävien määräysten toteuttamisen ja tuottamattomien väli- ja johtoportaan työpaikkojen lakkauttamisen kautta. Vaihtoehtoisesti hallinnon työtä voitaisiin jakaa tasaisemmin lomatoimistojen työntekijöiden välillä, jolloin myös tyytyväisyys ja työhyvinvointi lisääntyisivät.

Lopuksi

Tällä hetkellä maatalouslomitus järjestetään maassamme 42 paikallisyksikön toimesta. Tästä seurauksena on ollut 42 tapaa tulkita ja soveltaa lomituspäätöslakia. Toivoisimme, että tuleva laki olisi niin selkeä ja suorasanainen, että koko maahan saataisiin yhtenäiset käytännöt lain soveltamisesta. Näin sekä yrittäjät että maatalouslomittajat olisivat tasa-arvoisessa asemassa eikä esim. ”tuplalomien” hiljainen hyväksyntä vääristäisi työvoiman tarvetta alueellisesti ja loisi eriarvoisuutta yksinyrittäjien ja perheyrittäjien välillä.

Yrittäjälomittajuuden lisäämistä emme näe itseisarvona tai mitenkään tavoiteltavana skenaariona. Jo tälläkin hetkellä pöytälaatikko-osuuskuntien kautta voidaan kierrättää ja kierrätetään itsejärjestetyn lomituksen laskutus ja tilakohtaisesti voidaan hyödyntää nämä rahat vaikkapa tilatyöntekijän palkan maksussa. Vaarana on, että tämä toiminta lisääntyä todellisen lomitussyrittäjyyden lisääntymättä, vaikka tilastot lisäästä näyttäisivätkin. Lomituksenhan on tarkoitus olla sosiaalietuus ja edesauttaa maatalousyrittäjien hyvinvointia, ei suinkaan mahdollistaa maatalouden piilotuksen käyttöä.

Toivomme, että uudella lailla taataan lomituspäätöslakien jatkuvuus ammattitaitoisen, kokoaikaisen ja motivoituneen lomittajakunnan voimin.

Nivalassa 8.6.2017

Kunnioittaen,

Marika Puhakka

lausunnon laatija

Nivalan paikallisyksikön lomittaja, pääluottamusmies

Allekirjoittaneet lomittajat ja lomaohjaajat:

Mami Suvanto

Matti Leht

Matti Leht

Sanna Lehtinen

Matti Leht

Matti Leht

Reetta-Liisa Junttila

Sanna Leht

Eeva-Jouko

Tanja Parttimaa

Matti Leht

Jouko Leht

Matti Leht

Jouko Leht

Sanna Leht

Matti Leht

Jouko Leht

Matti Leht

Matti Leht

Matti Leht